

Palubní deník číslo 8

listopad 2014

Vítejte na palubě... na palubě lodi Školní čtenářské kluby. Paluba je nám metaforou společně trávené cesty směřujícím ke stejnému cíli.

Projekt obecně prospěšné společnosti Nová škola, který je financovaný z prostředků ESF a státního rozpočtu ČR prostřednictvím OPVK, se dostává do další fáze. V době, kdy si pročítáte tyto řádky, proplovávají naše „čtenářské lodě“ závěrečnou etapou své plavby.

www.ctenarskukluby.cz

www.facebook.com/ctenarskekluby

Milí čtenáři,

držíte v rukou poslední číslo našeho občasníku Palubní deník, v němž Vám již od jara roku 2012 přinášíme informace o tom, jak postupuje práce ve školních čtenářských klubech.

Nyní míříme do finále – čeká nás posledních několik měsíců projektové práce, alespoň té hrazené z grantu ESF. Většina klubových vedoucích ale chce s dětmi pokračovat minimálně do konce školního roku. Stále nás nepřestává udivovat, jakou moc přitahovat mají knihy a jak se zúročuje čas, který věnujeme budování čtenářského společenství - již v minulém čísle Palubního deníku jsme zmiňovali, že děti z čtenářských klubů se cítí jako čtenáři, a navzdory tomu, že mnohé mají zatím stále problém s technikou čtení, pravidelně si půjčují knihy domů, hovoří o nich při dalším klubovém setkání a čtou si, minimálně přímo v klubu v dílně čtení.

Na konci projektu můžeme jednoznačně doporučit tzv. tři pilíře klubové práce:

1. Čti si přímo v klubu, 2. Hovoř o tom, co čteš, 3. Odejdi z klubu s knihou (k domácí četbě).

Více o „třech pilířích“ si můžete přečíst v nedávno vydané metodice Školních čtenářských klubů „S knihou po škole“, či se podívat, jak v praxi jejich naplňování vypadá, na videonahrávkách, které tvoří součást „sady videospotů metodické podpory“ a naleznete je na webu. Dovolujeme si Vám nabídnout také několik dosud nepublikovaných kazuistik, které dokreslují vliv čtenářských klubů na několik sledovaných dětí.

Na závěr přidáme několik praktických tipů využitelných přímo při výuce a pozveme na moravskou část naší Burzy nápadů. Budeme rádi, když nám napíšete své postřehy a zkušenosti s rozvíjením dětského čtenářství. Současně jsme Vám plně k dispozici pro případ jakýchkoliv dotazů.

Irena Poláková, metodička projektu Školní čtenářské kluby

Eva Bělinová, manažerka projektu Školní čtenářské kluby

Alžběta Ingrová, koordinátora dětí a klubů.

S knihou po škole

S radostí si Vás dovoluujeme upozornit, že vyšla kniha S knihou po škole. Najdete v ní nejen „metodiku“ školních čtenářských klubů, ale také řadu zkušeností z dlouhodobé spolupráce s učiteli a knihovníky, kteří kluby vedli, či podněty k zapojení rodičů, a v neposlední řadě i vyjádření lidí, kteří klubovou práci sledovali z určitého odstupu - ředitelů škol, a mnohé další.

Knihu si můžete stáhnout na:

http://ctenarskekluby.cz/wp-content/uploads/2014/06/sknihouposkole_final.pdf

Pokud máte zájem o tištěnou podobu, napište svou adresu kolegyni Janě Hořovské – jana.horovska@novaskolaops.cz

Sada videospotů metodické podpory

Přibližně před rokem a půl jsme začali intenzivně hledat cesty, jak rozšířit sadu nástrojů, jimiž sledujeme pokrok dětí. Vedli jsme pravidelné záznamy, které jsme posléze jednou za půl roku sumarizovali do tzv. hodnoticího archu dítěte.¹ U vybraných dětí jsme si zapisovali poznámky k závěrečným kazuistikám. Usilovali jsme ale o hodnocení, které by, pokud možno, objektivně zahrnuje co největší počet dětí – realizovali jsme dotazníkové šetření, s jehož výsledky jsme Vás seznámili v minulém čísle Palubního deníku, současně jsme se rozhodli vytvořit sadu nahrávek, v nichž budou děti doporučovat knihy. Zamýšleli jsme porovnat stejné děti na začátku školního roku a na jeho konci. Ukázalo se, že materiál, který vznikl, má daleko širší využití.

Jednotliví vedoucí klubů mohou v nahrávce skutečně vysledovat pokrok či stagnaci dětí, když porovnají mezi sebou dvě nahrávky zachycené v čase. Výsledný dokument jim poslouží i jako zpětná vazba jejich vedení klubu. Nicméně kromě toho jsme v nahrávkách vysledovali i ukázky realizace tzv. tří pilířů a řady metod a postupů. Na vše se můžete podívat na:

<http://ctenarskekluby.cz/co-nabizime/pro-ucitele-a-knihovniky/nase-inspirace/>

Jednotlivé metody a postupy zde najdete popsané, s odkazem na video. Věříme, že sada metodických videospotů tvoří potřebný ilustrující doplněk ke knize S knihou po škole.

¹ formulář, který jsme používali, najdete zde: <http://ctenarskekluby.cz/co-nabizime/pro-ucitele-a-knihovniky/nase-inspirace/>

Seznamte se ... vybrané kazuistiky klubových dětí

Ilona

Iloně je 9 let. Ve školním roce 2011/12, kdy chodila do 1. třídy ZŠ, utrpěla zranění při autonehodě. V důsledku dlouhé hospitalizace zameškala učivo, proto první ročník v následujícím školním roce opakovala.

Ilona žije v úplné rodině, má starší sestru (středoškolačku).

První rok v klubu

Do čtenářského klubu Ilonka chodí od založení. Přihlásila se proto, že se chtěla zlepšit ve čtení. Práce v klubu ji zřejmě baví, ale při plnění čtenářských úkolů je málo aktivní. Většinu knížek, které si půjčila, buď vůbec nečetla, nebo vrátila nedočtené s tím, že ji „to už nebaví“. Při čtení doma se prý někdy střídá se sestrou. Při rozhovorech o domácí četbě zpočátku vůbec nereagovala, mlčela. Často se vymlouvala, že nemá čas doma číst např. proto, že musí krmit pejska. Pejsek byl následně využit jako motivační faktor – Ilonce byly nabídnuty různé knížky o psech a kočkách, přece si ráda přečte o tom, co ji zajímá. Skutečně přečetla z každé knihy jednu dvě kapitoly a byla schopna s dopomocí vyprávět. Úspěch jsme zaznamenali u knihy Jakub a Jáchym, tu přečetla celou, moc se jí líbila, v knize se orientovala a dokázala ji souvisleji představit. O knížce Trampoty černého kocourka vyprávěla velmi hezky a zcela samostatně, přesto ji vrátila nedočtenou. Školačku Kristýnku si ponechala 2 měsíce a nakonec ji dočetla, ale při rozhovoru se vyjadřovala obtížně, nesouvisle a pouze s dopomocí.

Ilonka měla značné obtíže s technikou čtení, v průběhu školního roku se mírně zlepšila. Větší pokrok zaznamenal její verbální projev, povídání o knížkách bylo několikrát velmi pěkné a samostatné. Je škoda, že i přes mnoho pokusů o motivaci skoro u žádné knížky nevydržela. Doma zřejmě dává přednost televizi, čte výjimečně, a pouze se sestrou. Rodiče jsou starostliví, ale dceru nechtějí do ničeho nutit, rádi jí ve všem vyhoví. Zřejmě se takto snaží kompenzovat trauma z dopravní nehody.

Druhý rok v klubu

Ilonka chodí do 2. třídy a zůstává členkou čtenářského klubu. Často ale chybí – z 12 schůzek uskutečněných od září nebyla přítomna v 6 případech.

Ilončiným prázdninovým dárkem byla kniha O Květušce a tesaříkovi. Ilonka ji ale nepřečetla, jak vyplynulo z rozhovoru, kdy nebyla schopna ke knize vůbec nic říct. V tomto školním roce si Ilonka z knihovny vybírá zásadně knihy tenké, s krátkým textem, mnoha ilustracemi a jednoduchým příběhem – Alík má hlad, Nový domek pro myšku, Kreslené pohádky, Kamil neumí létat, O krtkovi, který chtěl vědět, kdo se mu vykakal na hlavu, Vánoční koťátko. Společným jmenovatelem jsou zvířátka. Kromě Vánočního koťátka, které ji asi nezaujalo, všechny půjčené knížky přečetla a dokázala je i smysluplně představit. Pokud se jí podaří knihu dočíst, má velkou radost a o knize aktivně hovoří. Někdy jí trvá déle, než najde správná slova, ale nakonec se vyjádří, pomohou jí také vhodně zvolené otázky. Je nutné poskytnout jí prostor, nespěchat, zbytečně nenapovídat.

Do klubových aktivit se Ilona ochotně zapojuje, ve skupině dobře spolupracuje, pomáhá méně zdatné kamarádce. Zaznamenala jsem u ní zlepšení schopnosti naslouchat textu, který někdo předčítá. Na otázky k textu dobře reaguje a díky tomu se jí daří lépe plnit čtenářské úkoly v rámci lekcí. Porozumění čtenému textu se rovněž zlepšilo, jak vyplývá z množství přečtených a dobře představených knih. Vybírá si takové knihy, u nichž má jistotu, že je zvládne přečíst a že ji zároveň čtení bude bavit. Ráda zažívá pocit úspěchu z toho, že knihu skutečně dočetla. Postupně, opatrně, ji můžeme motivovat ke čtení náročnějších titulů.

V tomto pololetí Ilonka pokračuje ve čtení knih, v nichž je text spíše doplňkem ilustrací. Výjimkou byla kniha Školní strašidlo, která obsahuje delší souvislý příběh. Ilonce se daří všechny půjčené knížky dočíst a ráda o nich hovoří. Je velmi klidná a trpělivá a čeká, až na ni přijde řada. O své četbě někdy už hovoří samostatně, dobře reaguje na doplňující otázky. Většinou dokáže vystihnout zápletku a často i rozuzlení, vždy ale potřebuje dostatek času, neboť její verbální projev je pomalý a rozvážný. Při dílně čtení si čte samostatně a nevyžaduje pomoc vedoucích, zadání před čtením chápe a při sdílení se

bez problémů zapojuje. Velmi se zlepšila její schopnost plnit úkoly vztahující se k textu, s nímž pracujeme v rámci lekce.

Třetí rok v klubu

Ilonka se výrazně zlepšila v technice čtení, je velmi aktivní při plnění čtenářských úkolů v klubu, dobře chápe zadání a nebývá bezradná. Její oblíbenou aktivitou je dílna čtení. Při výběru knih se stále orientuje na tituly pro méně zdatné čtenáře. O své četbě smysluplně a často zcela samostatně hovoří. Někdy se vymlouvá, že na čtení doma neměla čas, v klubu v rámci dílny čtení se ale začítá ihned a nerada knihu odkládá.

Alexandra

Saša patří k zakládajícím členům klubu. Začala chodit ve druhé třídě.

Otec Saši je Angličan, matka Slovenka, čeština je tedy jejím třetím jazykem. Saša je jedináček. Je velmi přátelská a milá, zajímá se živě o svět kolem sebe, k jejím zájmům patří mj. golf (hraje závodně).

První rok v klubu

Zpočátku byl Sašin verbální projev málo srozumitelný. Při hlasitém čtení měla značné obtíže, které jí, spolu s malou slovní zásobou, částečně bránily v porozumění textu. Obtížnější vyjadřování a neznalost významu mnoha slov se projevil zejména při rozhovorech o domácí četbě, kdy Saša nebyla schopna o své četbě vůbec pohovořit, i když vždy tvrdila, že knihu přečetla. Někdy nereagovala ani na otázky, případně mluvila pouze s dopomocí.

Knihy Sašu velmi zajímají, baví ji vybírání z knihovny. Volí knihy vhodné pro její čtenářskou úroveň, vybírá si podle svých zájmů a často se nechá inspirovat také knihami, které čtou ostatní děti nebo vedoucí. Knihy se jí ve většině případů daří dočíst. Některé knihy si půjčuje 2x i 3x (Max a Saša, Mýty a legendy). Občas přinese ukázat i své knihy v angličtině či slovenštině.

Práce v klubu Sašu baví, při čtenářských lekcích výborně reaguje, úkoly plní ráda, zadání ihned chápe. Od začátku např. dokázala pokládat otázky „za text“. Při dílně čtení se bez problémů začte a nevyžaduje kontakt s vedoucími.

Druhý a třetí rok v klubu

Saša chodí do čtvrté třídy.

Postupně si rozšířila slovní zásobu a dnes se již vyjadřuje bez obtíží, i když občas hůře artikuluje. Při čtenářských lekcích reaguje výborně, čtenářské strategie, které si vyzkoušela, aplikuje při své četbě v rámci dílny čtení i doma. Výborné jsou také její výsledky v dílně psaní.

Ze Saši se stala zapálená čtenářka. Většinou zvládne půjčenou knihu přečíst za týden. Doma má na čtení dostatek klidu, uvádí, že čte denně. Vybírá si tituly tematicky vhodné pro její věk, často takové, které ještě nikdo z dětí nečetl, a tak bývá inspirací ostatním čtenářům. O své četbě totiž hovoří většinou zcela samostatně, knihu umí smysluplně představit, vystihnout zápletku i rozuzlení. Dokáže vyjádřit, co ji na knize zaujalo, co a proč se jí líbilo nebo nelíbilo, či jak příběh souvisí s jejím životem. Někdy si cíleně vybírá knihy vztahující se k tématům, kterými se právě zabývají ve výuce (Staré české pověsti). Oblíbila si také poezii.

Karolína

Kája začala chodit do klubu v první třídě hned při jeho založení. Dnes je ve třetím ročníku a je jí 9 let.

Oba její rodiče jsou neslyšící, mateřským jazykem Káji je česká znaková řeč. Kája má staršího bratra a domácnost s nimi sdílí babička, která je učitelkou přírodopisu na ZŠ. Kája je velmi inteligentní a přemýšlivá, ale ve škole mívá potíže, neboť je neposedná a často se při vyučování nudí. Má mnoho zájmů – výtvarku, tancování, turistiku, přírodu a zvířata. Rodiče jsou vzdělaní, rodinné prostředí podnětné.

První rok v klubu

Kája měla v první třídě velké problémy s technikou čtení. Četla obtížně, slova si nejdříve šeptala (dvojitě čtení), často domýšlela. Při hlasitém čtení se u ní projevovala zřetelná nervozita – různě sebou kývala a kroutila se. Bylo zřejmé, že se snaží číst hlavně rychle. Později jsem zjistila, že při vyučování jsou děti hodnoceny za rychlost čtení – jsou jim počítána slova přečtená v časovém limitu. Kája patří k dětem, které čtou přirozeně pomalu, a tento přístup jí způsobuje velký stres. Díky odlišným metodám uplatňovaným v klubu Kája postupně začala číst bez stresu. Vyhovuje jí, že na ni nikdo nespěchá a že může číst tišším hlasem, tak, jak je zvyklá mluvit. Technika čtení se průběžně zlepšovala a nyní už Kája čte téměř plynule.

Práce v klubu Káju baví, nad čtenářskými úkoly někdy váhá, ale vždy si nakonec poradí, umí spolupracovat ve dvojici i ve skupině. Při dílně čtení čte soustředěně, někdy vyžaduje kontakt s vedoucími – ráda předčítá nahlas (polohlasem). Zajímá se o knihy, které čtou ostatní děti, a baví ji s nimi o knihách diskutovat.

Z klubové knihovny si Kája půjčuje knihy vhodné pro její čtenářskou úroveň a ráda si s výběrem nechá poradit, vyhledává zejména knihy o dětech a zvířatech, ale zajímají ji také encyklopedie nebo poezie. Jedna kniha jí vydrží na měsíc i déle, snaží se ji dočíst. Při čtení se jí doma často věnuje babička, někdy také bratr. Kája čte i knihy z domácí knihovny, přináší je do klubu a hovoří o nich. Výjimečně se stane, že Kája vrátí knihu nedočtenou, v takovém případě dokáže uvést důvod.

Rozhovory o domácí četbě zpočátku téměř nebylo možné vést – Kája nereagovala, většinou mlčela, nebo mluvila pouze s dopomocí, vyjadřovala se ale velmi obtížně, nesouvisle. Schopnost představit přečtenou knihu a doporučit ji ostatním se u Káji postupně zlepšovala – nejprve zvládla odpovídat na otázky, zmínit některé detaily, později hovořila o postavách, částečně dokázala vystihnout i zápletku. Poprvé se jí to podařilo v únoru 2013 s knihou Tygří trápení.

Třetí rok v klubu

Dnes Kája umí souvisle představit přečtenou knihu, při rozhovorech většinou nepotřebuje dopomoc. Vystihne zápletku i rozuzlení, popíše postavy a prostředí a dokáže vyjádřit, čím je jí příběh blízký atd. Předpokládám, že si Kája během práce v klubu osvojila čtenářské strategie pomáhající čtení s porozuměním a že je při svém čtení umí aplikovat. Projevuje se to i při čtenářských lekcích a dílnách čtení. V hlasitém čtení získala sebejistotu a dle svých slov se i zbavila stresu, který ji dříve svazoval.

Knihy ve výuce

Dlouhodobě se nám osvědčuje pracovat ve výuce s knihami, nejen s kopiemi či ukázkami z čítanek. Kniha jako předmět, často velmi krásný předmět, přitahuje. Dlouhodobě se také zabýváme tím, jaké knihy můžeme nabídnout dětem, které číst chtějí, ale mají stále velmi špatnou techniku čtení, přičemž je jim okolo 10 let, tj. knížky tzv. prvního a druhého čtení je svým obsahem moc nezajímají.

Jednou z knih, které jsou vhodné pro práci s prepubertálními dětmi se špatnou technikou čtení (a rozhodně nejen s nimi, knížka se líbí napříč věkem), je titul Hurá na kajak – příběh dospívající dívky, která s kamarády vyjede na vodu. A jak uvidíte níže, čekají je naprosto nečekaná setkání. Autoři knihy, Milada Rezková a Lukáš Urbánek, vyšli z nalezených fotografií Ladislava Sitenského a doplnili je o stručný text a další ilustrace. Výsledek je vizuálně i obsahově velmi zajímavý, a jako bonus navíc, přečtou ho i slabší čtenáři.

Autoři vytvořili ke knize doprovodný materiál, který jsme měli tu čest ve čtenářských klubech vyzkoušet jako první. Pracovní listy, nad nimiž se děti nejen pobaví, ale budou se učit i struktuře příběhu, najdete na projektovém webu, malá ukázka zde:

Rodinka fiktivních upírů, co boty bláží má na míru.
Tohle jsou příbuzní upíra Hlučpíra.
O Hlučpírovi toho ví každé dítě habaděš. Že je trochu rošťák, že mu to rymuje jedna bíláňka, a že když vyroste a stane se z něj upír chláp, udělá psáček kariéru v jihovýchodních končinách.
Jak je to ale s ostatními členy zubatého klanu? Jak žila v mládí leta Tupíra? O čem sní strýček Šhupír, když byl kluk? Co nejvíce rozesměje prarůdu Chlučpíru? A kam chodí do práce bratranec Šhupír?
Romáňte nám děpsat upírův rodinnou kroniku?

Více příkladů, jak využít konkrétní tipy přímo ve výuce, najdete na

<http://ctenarskekluby.cz/co-nabizime/pro-ucitele-a-knihovniky/lekce/lekce/>

či si je přímo můžete vyzkoušet na Burze nápadů, která se koná 24. listopadu v Olomouci. Těšíme se zde na viděnou.

Nová škola, o. p. s., zve na burzu nápadů k rozvoji dětského čtenářství a prezentaci zkušeností z projektu Brána ke vzdělávání: Školní čtenářské kluby

Čtenářské kluby

www.ctenarskekluby.cz

**ČTENÁŘSKÉ KLUBY –
JAK Z NEČTENÁŘE
VYCHOVAT ČTENÁŘE**

**Workshopy
pro pedagogy,
knihovníky i rodiče
z domácích škol**

Praha — 10. 11. 2014
Olomouc — 24. 11. 2014

Registrujte se na: jana.horovska@novaskolaops.cz

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ